

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy íven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

Tanulmány

a konventi bizottság zsinati előmunkálata felett.

IV.

A kérdéses munkálat két főszakaszból áll. Egyik szól a zsinat szervezetéről és ügyrendjéről, a másik pedig az egyházalkotmányról s a belrendtartásról.

A mi az első szakaszt illeti: itt mindenképpen felett a zsinat szervezetéről szóló javaslat igényli a legszorosabb megfigyelést, mert az a célba vett zsinatnál, legalább ez alkalommal, mindjárt foganatosítandó lenne; míg az egyházalkotmány tervezete még előbb a zsinati tanácskozás tárgyát fogja képezni. Azonban azért a munkálatnak ezen részét is alá kell vetni eleve a tüzetesebb meghányás-vetésnek, mivel az foglalja magában sajátképen az alkotás tárgyát, míg ellenben az első rész az alkotásnak csak alakját írja körül; és kívánatos, hogy ily fontos kérdésnél, minő az egyházalkotmányozás, ne csak kész, hanem minél inkább meg is rostált anyag kerüljön a zsinat asztalára. A mi pedig az első szakasz második fejezetét, t. i. a zsinat ügyrendjét illeti: nagyon jó volt, hogy a bizottság erre is kiterjesztette a figyelmét, szolgálatot tett azzal is a zsinatnak; de az a zsinatnak annyira házi dolgát képezi, hogy szinte szerénytelenség hibájába látszanám magam előtt is esni, ha az arra vonatkozó javaslatot tárgyalni akarnám. Minden testület olyan házi szabályokat alkot, a minőket magára nézve legalkalmasabbaknak lát: tehát azt, hogy a tervezett zsinati ügyrend szabályai elfogadhatók-e? sajátképen maga a zsinat foghatja megmondani. Azon szabályok elv. nem fogadhatóságának mértéke kizárólag csak a zsinatnak előre nem tudható gondolkozása és akarata. Épen azért én a zsinati ügyrend megítélésére nézve semmi biztos mértéket sem állíthatván fel, ha csak analógiákhoz folyamodni nem akarok, a munkálatnak ezen részét tanulmányom köréből

ki is hagytam, s az első szakasz tárgyalásánál csupán a zsinat szervezetéről szóló fejezetre szorítkozom.

Az ezen fejezetben foglaltakra nézve, fölöttékevés lényegesebb észrevétel tételére érzem magamat indítatva.

Én részemről akár a zsinat tagjainak számát, akár ennek az egyes egyházkerületek közti aránylagos beosztását, valamint a választás és igazolás módját és a választás érvényének három évi tartamát, úgy a mint a munkálatban tervezve van, nagyon elfogadhatónak találom.

Tán a választás és igazolás módjának egyszerűsítését lehetne kívánatképpen fölemlíteni; de tekintve a zsinati képviselők állásának s hivatásának kiemelkedő egyházi fontosságát: indokoltnak látszik előttem, hogy azok választásának s igazolásának módja, a szokott patriarchalis módtól kissé eltérőleg, szorosabb és ünnepélyesebb föltételekhez van szabva.

A zsinat megalakulásának előirt módozata, valamint a tiszti karról és a költségek fedezéséről szóló tervezet is általában elfogadható.

A kettős elnökség lehetne még itt leginkább vitatás tárgya, annyival inkább, mivel ezen intézmény ismeretlen az erdélyi egyházkerület eddigi szervezetében.

Ezen lapok hasábjain volt is már ezen kérdés Beke ur által ellene, és Sipos Károly ur által legközelebb mellette vitatva. Véleményem szerint helyesen tette a bizottság, hogy a kettős elnökséget tervezetében meghagyta. Az így, a tisztes gyakorlat folytán meghagyva, a kormányzás és gyűlésezés gyakorlati kezelésének továbbra sem praejudicál s szerintem ezen szempontból tekintve, az egyáltalán nem is valamely főrendű kérdés; de bolygatva, vita kérdésévé téve s megszüntetve bármily elv és helyeselmélet kedvéért, az a gyakorlati életben azonnal alig sejtett fontosságúvá, a pártoknál valóságos tábori jelszóvá válhatnék s egyházunkat épen akkor, midőn az a célba vett szervezkedés végett legtöbb belső összetartásnak s az egyes erők közreműködésének szükségére van utasítva, minden komolyabb cél nélkül a párt-

tusák veszélyeinek s eredményeiben alig meghatározható rázkódás kellemetlenségeinek tenné ki. A kettős elnökség meghagyva nem árt, eltörölve pedig sok komoly és megóvándó érdek kockáztatását vonhatja maga után. Épen azért legjobb, meghagyva a zsinati kettős elnökséget, sőt azt a magyarországi négy egyházkerületben a hatóságok alsóbb fokozatain is érvényesítve, Erdélyben pedig az egyes elnökség gyakorlatát, ha ott a kettős elnökség nem tetszik, teljességgel nem érintve, ezen kérdés felett minden további vita nélkül egyszerűen napi rendre térni.

Helyesnek találom továbbá azt, hogy a zsinati elnökség betöltése nem tételt választás tárgyává. Ez a kérdés a legtapintatosabban úgy van megoldva, miként a tervezetben előíratott, nevezetesen, hogy a zsinati elnökséget a hivatalukra nézve legidősb püspök és főgondnok együttesen viselik.

Azt is elfogadom, hogy az iskoláknak legyen külön képvisellete a zsinaton: azonban már ezt úgy, a mint az a 2. és 7. §-okban tervezve van, alig vélem meghagyhatónak. És itt tér el nézetem lényegesebben a bizottság megállapodásától.

Az idézett §-ok szerint, a fő- és középiskolák részéről mindegyik egyházkerületben két képviselő (tehát összesen 10) választatik, még pedig úgy, hogy mindegyik egyházkerület összes gimnásiumainak, főiskoláinak (tehát theol. és jogi akadémiáinak) és tanítóképezdéjének tanári karai együttesen 2—2 képviselőt választanak.

Tudom, hogy mily nehéz e kérdésnél részletekbe bocsátkozva, teljes igazságot szolgáltatni a különböző osztályu iskolák érdekeinek s eligazítani a vita tárgyát oly hatalmas vitatkozó tábor ellenében, mint a tanári karok összesége; azt is föltételezhetem, hogy a bizottság körében hosszas meghányás-vetés után is, a kérdés megoldása, a tervekészítés szempontjából, épen az előirt teljes általánosság mellett lehetett legegyszerűbb és legkényelmesebb, bizatván mindenik egyházkerület tanári karára az azzal való bajlakodás, hogy aztán a nyert két-két zsinati képviselőhelyet miként töltsék be. Azonban véleményem szerint, ha a zsinati képviselők választásánál a zsinat érdekeire már a terv készítésnél is lehetőleg tekintettel kell lenni, s azon érdekek biztosíthatása végett, a kérdés megoldásának kissé nehezebb és tán egy némelyeknél visszatehetsézt is okozható módozatától sem lehet idegenkednünk: akkor alig lehet a tervezet ide vonatkozó cikkelyének a zsinat érdeke szerinti részletes kifejtését és a csendesen elhallgatott dolgoknak egyenes és határozott előírását méltóképen elmellőzni.

Midőn a bizottság tervezetében a fő- és középiskoláknak tiz képviselő-küldési jogot ad, bizonyosan azon cél lebegett előtte, hogy a zsinaton az iskolaügy u. n. szakférfiak által is képviselve legyen. Ezen képviseltetés azonban

csak úgy felelhet meg a czélnak, ha a meghatározott számkeretén belől, az iskoláknak, különböző osztályuk szerint, külön-külön, több-kevesebb szóvivői lesznek a tanári küldöttek sorából. Mert hiszen a zsinaton az iskolaügy rendezésénél szóba jő nemcsak a gimnasiumok, hanem a theol. intézetek, a jogakademiák és a tanítóképezdek s illetőleg a népiskolák kérdése is.

Már a jelen tervezet idézett §-ai szerint, mondhatni, mindenik egyházkerületben, tán csak a dunántulit kivéve, a gimnasiumok a választásnál teljesen minorizálhatnák a többi intézeteket; s nem tartozik a lehetetlenségek közé, hogy a küldendő tiz képviselőből 8—9 gimnasiumi tanár lesz, és szerencsének tarthatják a többi iskolák, ha tanáraikból 1—2 egyén fog a zsinatra megválasztatni. Bárki megítélheti, helyes dolog lenne-e a választás bizonytalan esélyétől vagy épen a majoritás kétes nagylelkűségétől várni azt, hogy az iskolák részéről ne csupán gimnasiumi, hanem egyéb iskolai szakférfiak is megfelelő arányban küldessenek a zsinatra?!

Véleményem szerint a tanárok közül legilletékes helye van a zsinaton a theol. tanároknak; és senki sem vádolhat testületi elfogultsággal, ha azok számára a tizből néhány, és aránylag legtöbb helyet óhajtok biztosítani. De mindaddig, míg egyházunknak jogakademiái és tanítóképezdei vannak: méltán kívánhatjuk, hogy az iskolák küldötteiből jogakademiái és tanítóképezdei tanár is foglaljon helyet a zsinaton; és tanítóképezdei tanár annyival inkább, mivel a népiskolai ügyben is, ha a tanítói osztály külön képvisellettal nem bír, azt lehet majd sajátképen szakférfi képviselőnek tekinteni. A gimnasiumok képviseltetésére még így is marad a tizből megfelelő szám. Bölcsészeti kar számára külön képviseltetés szüksége, úgy vélem, fenn nem forog; mert teljesen szervezett önálló bölcsészeti fakultásunk nincs is, s a mennyiben egy-némely iskoláinkban bölcsészeti szak is említettik: annak tanárai szavazási jogukat legilletékesebben tán a theol. akademia körében gyakorolhatnák.

Ezen tett kifejtés után, úgy vélem, kimondandó lenne az, hogy

1) mindenik theol. intézet tanári kara, a bölcsészeti szak tanáraival együttesen, 1—1 zsinati képviselőt választ, és így a 10 tanári küldöttből öt esnék theol. intézeteinkre. E számot tán némelyek sokálni fogják; de ha tekintjük, hogy a theol. intézetek a legkiválóbb egyházi jellegű iskolák s azok vannak az iskolák között az egyházi törvényhozás által legközelebből érdekelve, sőt hogy minden tanárok között, azoknak tanáraitól kell eleve legtöbb egyháztörvényhozói hivatottságot is föltételezni; és ha tekintjük, hogy minden egyházkerület egyházi tudományossága sajátképen theol. akademiájában nyer legpraegnansabb kifejezést, és hogy épen ezért mily nehéz volna

bármely egyházkerület irányában a theol. intézetek képviselőküldési jogát kevesebb számra reducálni: azt hiszem, valamint öt theol. intézetünk van, úgy azok részéről az ugyanannyi képviselő-küldést a többi iskolák tanári karai méltányosan nem nehezíthetnék.

2) Egy képviselőt választanának a 10-ből hazai ref. egyházunk összes jogakadémiai tanárkarai;

3) hasonlóan egyet együttesen a tanítóképezdek tanárkarai, — és

4) hármat az öt egyházkerületbeli összes ref. gymnásiumok s illetőleg azok tanárkarai.

Ezen esetben a jogakadémiai, a tanítóképezdei és gymnásiumi választásokra nézve, a tervezett szavazatbontó és igazoló bizottságok közül bármelyik egyházkerületbelit ki lehetne a szabályzatban jelölni; s úgy vélem, hogy e tekintetben a többi egyházkerületek részéről jogféltékenység esete nem állana elő.

Vagy, ha épen, mit nem igen akarok fölteni, keveseltetnék az összes gymnásiumokra nézve a háromra leszállított képviselő-küldési jog; csak hogy zsinatunkon a jogakadémiák és a tanítóképezdek is birhassanak külön képviseltetéssel: hajlandó volnék javaslatba hozni, hogy meghagyatván a jogakadémiák és a tanítóképezdek számára az 1—1 képviselő, inkább az iskolák számára fölvevett 10 képviselőt még kettővel kellene megszorítani, hogy így a gymnásiumoknak kerületenként 1—1, és így összesen öt képviselő-küldési joguk legyen. És ezen esetben a zsinat tagjainak összes száma 114 helyett 116-ban határozódnék.

Bármint dőljön el a dolog, óhajtom a szabálynak oly megfelelő módosítását, mely szerint ne legyünk kitéve azon esetösségnek, hogy iskoláink a zsinaton kizárólag, vagy legnagyobb részben csupán gymnásiumi tanárok által legyenek képviselve.

Azonban azt is bátor vagyok kérdésbe tenni, hogy a képviselő-választásnál az algymnasiumnak épen oly értékű szavazata legyen-e, mint a teljes 8 osztályu gymnasiumnak, avagy a fő- és szakiskoláknak?

Ne vegye ezt tölem senki se a szűkkeblűség kérdésének; mert ha a tervezet még kisebb körben, az egyházkerületen való képviseltetésnél is, különbséget tesz az iskolák között, a menyiben (a 20-ik lapon, a 47. §. d) és e) pontjai szerint) a főtanodák, főgymnasiumok és tanítóképezdek tanárkarai külön-külön, a nem teljes 8 osztályu gymnasiumok tanárkarai pedig összesen csak egy képviselőt küldenek az egyházkerületi közgyűlésre: úgy vélem, teljesen indokolható, hogy a zsinati képviselők választásánál, ha a nem teljes gymnásiumok külön-külön egy szavazattal birnak, akkor a teljes 8 osztályu gymnásiumok külön-külön két szavazattal birjanak, valamint a főtanodák és tanítóképezdek is; ha ugyan ezek a gymnásiumokkal együttesen választanak kerületenként a 2—2 képviselőt.

Mint hogy pedig minden szabályzatnak és törvénynek teljesnek, azaz olyannak kell lennie, mely minden előfordulható kérdéses esetekben az utbaigazítást megadja; a választásnál pedig a tanári kar kebelében is fordulhatnak elő olyan esetek, melyek iránt a tervezet épen nem rendelkezik: ezt, a hol szükségesnek mutatkozik, ki kellene valami módon pótolni.

Igy már kérdésessé válhatik bármely tanári kar kebelében, hogy annak mindenik tagja szavazatképes-e? miután alig van iskola, melyben meglehetősen számú melléktanárok is ne legyenek; a kik pedig szintén a tanári karhoz tartoznak. Tehát ki kellene mondani vagy azt, hogy a zsinati képviselő választásnál a tanári karnak mindenik tagja különbség nélkül jogosult szavazó, vagy azt, hogy a melléktanárok kivételével, vagy pedig azt, hogy a tanári karnak mindazon tagja, a kinek a helyi szabályzat vagy gyakorlat szerint a tanári széken szavazati joga van. Ez utóbbit vélném leginkább kimondhatónak.

A beküldendő szavazatot pedig, nemcsak kellő ellenőrzés végett, hanem azért is, mivel a tanári szék okmányai és kiadványai nem csupán az igazgató, hanem a tanári szék jegyzője által is aláírva szoktak lenni, nem volna fölösleges dolog az igazgatóval s egyszersmind a tanárkar jegyzőjével aláírtni. Sőt a nyilvántarthatás szempontjából nemcsak a szavazás eredményét, hanem azt is annak idejében közzé kellene tétetni, hogy mely iskolák küldték be szavazatukat.

Melyre nézve így vélném módosítandónak a

2. §. második kiegészítését: „Ezenfelül az egyházkerületek valamennyi fő- és középiskolái és tanítóképezdei részéről összesen 10 (v. 12?) képviselő választatik.“ A 7. §-t pedig ekként:

„Az iskolák részéről küldendő 10 (v. 12?) képviselőből

illeti:

öt az öt theol. intézetet, tehát mindeniket külön egy-egy;

— továbbá:

egy a jogakadémiák,

egy a tanítóképezdek és

három (v. öt?) a gymnásiumok összeségét; s választják azokat az illető iskolák tanárkarai az igazgató elnöklete alatt, szavazattal csupán azon tanárok birván, kik a helyi szabályzat vagy gyakorlat alapján, a tanári széken is szavazati jogot gyakorolnak.

Theol. intézet részéről választandó képviselőre az illető theol. tanárkar tagjai, a kebelbeli bölcsészeti szak tanáiraival együtt szavaznak, még pedig titkosan, külön-külön lepecsételt szavazatokkal, melyeket az igazgató, a maga és a tanárkar jegyzőjének aláírásával ellátott jegyzőkönyv kíséretében, az intézet pecsétével egy közös borítékba lepecsételten, a kitűzött határidő alatt, azon püspökhöz küld be, a kinek felügyelete s kormányzata alá az intézet tartozik.

A többi iskolák részéről mindenik tanárkar tagjai együttesen állapítják meg a képviselőre adandó szavazatot, adván mindenik jogakadémiai tanárkar egy, mindenik tanítóképezdei tanárkar is csupán egy, mindenik gymnásiumi tanárkar pedig három külön képviselőre a maga szavazatát, úgy hogy a teljes 8 osztályu gymnasiumi tanári kar szavazata kettőnek-kettőnek, a nem teljes gymnásiumi tanári karé pedig egynek-egynek számítatik. (Ha pedig öt szavazat adatnék a gymnásiumoknak: akkor mindenik egyházkerületbeli gymnásiumok külön-külön egy képviselőt választanának s ekkor azoknak szavazatai is csak saját püspökhöz küldetnének.)

Mind a jogakadémiai és tanítóképezdei, mind a gymnásiumi tanárkar szavazatát az igazgató a maga és a tanárkar jegyzőjének aláírásával ellátva és az intézet pecsétével lezárva, a kitűzött határidő alatt a...i egyházkerület püspökéhez küldi be, ki mindenik egyházkerület részéről, a szavazatra jogosult tanintézetek felől az illető püspök által eleve értesítettik.

A püspök a tanintézeteknek hozzá beküldött szavazatait felbontatlanul átteszi a kebelbeli szavazatbontó bizottsághoz, mely után azokra nézve a fentebbi...§§. értelmében, a gyűlések szavazataira nézve megállapított eljárás szerint intézkedik s egyszersmind tudatja a neki legalkalmasabbnak tetsző

módon a tanintézetekkel, mind a szavazás eredményét, mind a beküldött szavazatok névsorát.*

Ily körülírás mellett aligha lenne utbaigazíthatatlan fenakadás a tanintézetek szavazása körül. S inkább legyen a szabály néhány sorral hosszabb, mint rövidege miatt netalán kellő tájékozást nem nyújtó. (Folytatása jő.)

Tanító-e, vagy népnevelő?

Gondolataink a scholasticismus sokszor merőben nevetésig vitt dogmaticai sarcastismusára, vagy a keresztyénség egységes nagy tömbjét keletre és nyugotira elkülönített ama hitbéli villongások szomorú korszakára vezetnek vissza, melyben az egyház gondolkodó főit, azon alapjában lényegtelen, meddő vitatkozásokat, üres szóharcokat szülő kérdés foglalkoztatta: „minő czimekkel illesse a keresztyén világ legfőbb egyházi hivatalnokát”; vagy: „kovászos avagy kovásztalan kenyér használtassék-e az urvacsorában Krisztus testének symbolumául?—?”... ha olvassuk a „Népnevelők Lapja” 24-dik számában az aradvidéki tanítói egyletnek a III-dik egyetemes tanító gyűlés egyik megvitatandó tárgyául ajánlott, öt pontu indokolással kísért amaz indítványát: „az elemi iskola vezetői ezután ne a „tanító“-i, hanem a „népnevelő“-i címet vegyék fel s használják.”

Az indítvány mellett fölhozott indokokra s magára a két jelzett elnevezésre legyen szabad néhány szerény észrevétele tennem, előre bocsátva szóról-szóra magát az indokolást, a mint következik:

A nevezett tanítói egylet „indítványozza”:

1) „mivel a tanítás szó értelmezése a közvéleményt az elemi iskola céljának felfogásától elvezetvén, a népnevelés közvetlen és közvetett intézőit is oly igények szolgálatába kényszerítik, melyek az elemi iskola hivatásának nem felelnek meg, hanem a felhalmozott és rá erőszakolt tananyaggal a növendékek természetes fejlődését akadályozzák és megbénítják;

„mivel az elemi iskolának hivatása a népnevelés, még pedig annyira, hogy a szülői ház mulasztásait is lehetőleg pótolja, sőt hogy a szülői házra is hasson;”

„mivel az életre nem tanítani, hanem nevelni szükséges;”

„mivel tanítani lehet nevelés nélkül, de nevelni nem lehet tanítás nélkül;”

„s mivel a nevelésnek a tanítás csak eszköze.”

„mondja ki az egyetemes gyűlés, hogy a „Tanító” elnevezést nem tartja megfelelőnek az elemi iskolai működéshez, hanem, hogy a közönség felfogása az elemi iskoláról, s az egyén alkalmazkodása az elemi iskolában mind inkább természetes útjára tereltessek, czélszerűnek és szükségesnek tartja a „Tanító” elnevezés helyett a „Népnevelő” címet nemcsak ajánlani, hanem annak használatba vételére minden uton hatni.”

Senkinek nem jut eszébe elvitatni, miként az elemi iskolák népnevelő intézetek, a hol is „a tanító tanmódszerének egészen nevelési természetűnek, az az: egészen a tanítvány segítésében és szolgálatában állónak” kell lennie: de hogy a jelzett intézetek annyira „nevelő” és nem „tan” intézetek is egyszerűsmind, hogy ez által is indokolható lenne a szóban forgó név csere; hogy továbbá az ismert indoklás a tanítást és nevelést egymástól annyira elkülöníteni akarja, hogy az előbbinek majdnem teljes ignorálásával kizárólag ez utóbbinak jut az oroszlán rész az elemi iskolák vezetésében: ezt helyén kívülinek tartom, sőt az elemi iskola céljával összeütközőnek is vé-

lem. Mert hiszen, mi az elemi iskolák feladata? Általános emberi képzettséget nyújtani növendékeiknek. És mi által érik ezt el? „A tanítás,” mint „a nevelés eszköze” által. És míg a tanítás annyira elmulhatlan eszköze lesz a nevelésnek, hogy „a nélkül nevelni nem lehet”: nézetem szerint a kettő egymástól a népiskola vezetésénél csak in abstracto — gondolatilag, — és nem gyakorlatilag — in concreto — választható el, és így az elemi iskolák: tan és nevelő intézetek; s közvetlen vezetőik: tanítók és nevelők is tartoznak lenni, vagy legalább lenniök kellene, annak megengedése mellett, hogy az elemi iskola első s másod évében, a tanító egyéniségének főképp mint nevelőinek kell előtérbe lépni.

Hogy „a tanítás szó értelmezése a közvéleményt az elemi iskola céljának felfogásától” elvezesse; — azért, mert ma több igényei vannak korunknak a legegyszerűbb iparos, vagy földmivelővel szemben is, mint a mennyit csak a közelebb át élt évtizedek viszonyai kívántak, s így elemi iskoláink sem szorítkozhatnak többé egy kis írás, olvasás, számtan, vallástudomány előadására, s néhány ima és zsoltár s dicséretversek beemlézésére; hanem a természettudományokat, hazai és világ történelmet, anya nyelvtant, gyakorlati gazdaságtant, s mi több mérés és rajztant is fel kell venniök tantervökbe: ezt elhinni nem vagyok hajlandó, ma már, midőn a nép csaknem legelső osztályu embere is tudja, hogy a tanító ur, vagy rektor ur sem papot, sem prókátort nem formál fiából, vagyis nem készítheti a növendéket „egy vagy más különös szakra, bizonyos anyagi haszonnal járó élethivatásra,” hanem igenis hatásköre gyermekéből hasznos polgárt a hazának, s jó keresztyént az egyháznak képezni az által, hogy a felvett egyes tantárgyakból nem holt darabokat, hanem a mennyire csak az idő, a növendék felfogó képessége megengedi, egy kis szerves egészet nyújtson; s nem „akadályozzák és bénítják meg a megszorított tantárgyak a növendék természetes fejlődését,” csak tervszerűleg, logikai rendben kezeltessenek azok.

Midőn a fentebb álló indokolás első pontjára ellenjegyzésemet a mondottakban megteszem: a többi négy pontra általánosságban csak azt jegyzem meg, hogy ezek, mint magukban álló tételek, ha — szorosán véve — igazak is, de nem elegendő érvek a czélzott névcserére elfogadására, nem, mert mindannyia amaz első, — tévesen felfogott — pont eszméjére irányul, s annak szolgálatára alkalmaztatott.

Nézetem szerint hát az elemi iskolák közvetlen vezetői sem nem „tanítók,” sem nem „nevelők” pusztán és magukban; hanem tanítók és nevelők. Most már, ha e hosszas elnevezés helyett csupán annak egyik fele mellett akarunk maradni, a beszédbeli rövideg és a nyelvtani szép hangzás is nem inkább a „tanító,” mint a „népnevelő” cím mellett szólnak-é? mint a „lelkipásztor” elnevezés helyett is sokkal szerencsésebbnek tartom a rövidebb és acustice is kellemesebb „lelkész” szót.

De meg, a köztudatban is annyira benne élő mai napság a „tanító” név, hogy nem köt ahoz senki más fogalmat, mint a mit tulajdonképpen kötnie kell. Vannak vidékek, melyekben a „tanító” név helyett „mester,” „oktató” van használatban, sőt tudok reá esetet, hogy az elemi iskola tanítói épen „tanár” címmel illetetnek, és mindezen helyeken senkinek nem jut eszébe, az idézett czimek viselői alatt másokat, mint néptanítókat érteni, ha bár ez utóbbira nézve könnyen meg történhetnék a fogalom zavar ott, hol gymnásiumi tanárok is működnek.

Végül azt mondom, hogy: mindaddig, míg az elemi isko-

lák vezetői lelkiismeretesen megfelelnek szép, de valóban terhes feladatuknak: bizton hihetik, hogy a társadalom minden elfogulatlanul gondolkozni tudó tagja meg lesz győződve a felől, hogy részben ők teljesítik a népnevelés nagy munkáját (mert hiszen talán a lelkészek is népnevelők?); bizton hihetik, hogy az elismerés, a tisztelet bizonyos nemével fog közeledni feléjük, s veszi szájába a „tanító“-i szép nevet s hogy e czimmel működésök körét, vagy egyéni érdemöket devalválni nem kívánja, nem fogja.

Hadd maradjon tehát a „Népnevelő“ helyett ezutánra is a „tanító,“ vagy ha úgy tetszik „néptanító“ czim!...*)

D i ó s z e g i.

KÖNYVISMERTETÉS.

Fairbairn Ielkipásztorkodástana.

(5-ik közlés.)

A templomi szószéki irály második főkélléke, hogy legyen az erős, teljes, energikus. Csakis ez biztosíthat sikert. Természetesen sok függ itt a szónok relativ tehetségétől, s hol ez hiányzik, semmi külső eszköz nem pótolja a hiányt, mivel ismét nem az van mondva, mintha szükség nem volna illő gondozásra, alkalmazásra. Utasításul szolgálhat következő pár vezéreszme. Mi a szavak kiválasztását illeti, sok függ az ügyeségtől, hogy valaki inkább különös és egyéniesítő, vagy egyenes és elvont kitételeket használ-e? „Minél egyetemesebbek a kitételek — mondja Campbell — annál halaványabb a kép s minél különösebbek, annál világosabb.“ A szentírás telve van fejezetekkel, melyeken e tétel igazságát ki lehet mutatni. Csak-hogy ebben is igen könnyű tulságba esni, ha nem vesszük tekintetbe a tárgy természetét, a nyelv idiomáit, a helyet és alkalmat, főleg egyházi beszédeknel. Azután lényeges dolog a mondat szavainak száma és berendezése is. Tudhatja bárki is, hogy a szavak szükségtelen szaporítása mindig gyengíti az értelmet, valamint a szerkezeti lazaság is a mondat egyes részei között. Tétessék kitűnő helyre az oly szó, melyre különös suly helyezendő, ez is elősegíti a hatást. Itt is mértéket kell azonban tartani, mert ha folyvást a rövidsége és ily szórendezésre törekszünk, tulong fészti az a hallgatóság figyelmét s ez úgy érzi magát, mintha tultömött levegőben lélegzenék. Ha mindig nyomtatékkal beszélünk, beszédünk egyhanguvá válik s elveszti hatását.

A templomi irály harmadik főkélléke, hogy bibliai színezetű legyen. „Nem is említve — idézi Fairbairn egy angol egyházi író szavait — a biblia utánózhatatlan szépségeit irodalmi szempontból, melyek egyetemesen elismervék, az azon könyv, melybe minden kegyes ember tanácsért szokott járni, mint Isten orákulumához; az legjobb pillanatainak társa, leg-hathatósabb vigaszainak eszközlője. Lelkében bensőleg összekötve mindennel, mi kedves és drága, nyelve hathatósabban felkölti az áhitat érzelmeit, mint bármi más; és mértékletesen s józanul használva oly kenetet kölcsönöz a vallásos értekezés-

*) Vallás nélkül nevelni helyesen és alaposan nem is lehet, mint-hogy pedig a nem-felekezeti tanítók a nevelés legdicsebb és sikeresb eszközét a vallást nem is kezelik, sőt, fájdalom! némely részök ellenséges indulatu az iránt, a „népnevelő“ czim, ha erőszakolnók, csak is a felekezeti tanítókat illetné meg. Ha a mivel német, angol stb. nemzet a „lehrer, teacher“ (= tanító) szóval meg van elégedve, mi magyarok is megmaradhatunk a mellett. Ily czimkérdéssel tölteni tanítói országos gyűlésen az időt, valóban hiába való időtöltés.

Szerk.

nek, mit semmi más ki nem tud pótolni.“ A szentírasi nyelvezet elmellőzése maga a szentírás elmellőzésére vezethet. Nem kell azonban képzelnünk, hogy a szentírasi színezet megőrzésére elég, ha beszédünket különböző bibliai írókból vett idézetekkel töltjük meg. Ez sok esetben azon benyomásnak adna helyet, hogy lelkésznek nincsenek önálló gondolatai. Sokkal inkább a bibliai mondatok odaillősége, mint sokasága a földolog. A bibliai színezettel rokon, bár nem absolute azonos az, mi ketnek neveztetik az irályban, oly sajátság, melyet könnyebb érezni, mint meghatározni. Ezt csak annyiban bírhatja valaki, a mennyiben nemcsak elsajátította a biblia nyelvét, hanem be is merült annak szellemébe s át lett hatva nagy fontosságú kijelentései érzetétől.

Hetedik szakaszban az ékesszólás tárgyalatik, vagy az egyházi beszédek külső előadása. Erről legnehezebb beszélni s a szónokra nézve is legnehezebb ennek tanulmányozása. Oka e nehézségnek az egyéni tulajdonságok különfélesége, bár ezek mellett is lehetséges a hatásos előadás, hisz a legjobb szónokokról tudva van, hogy néha épen a látszólag legszükségesebb tulajdonságoknak nem voltak birtokában. Itt aztán beszél Fairbairn Demosthenesről, Foxról, Pittről, Erskineről, Whitfieldről, Hallról, Chalmersről s másokról, kik több, vagy kevesebb hibáik mellett mind oly kitűnő szónokok voltak világi vagy egyházi téren s e példákából azon következtetést vonja ki, hogy a hatásos szónoklat a legkülönfélébb dolgoktól függ, részben testi, részben szellemi sajátságoktól és hogy bár ezek mind, vagy majdnem mind egyesülve lehetnek egyetlen egyénben, a valóságban igen ritkán történik ez meg és egyáltalában nem is szükséges a siker elérése szempontjából, hogy mind egyesülve legyenek. Sőt úgy látszik, hogy nem azok a legnevezetesebb szónokok, kik a természet külső ajándékaival leggazdagabban el vannak látva, hanem inkább azok, kiknek egy vagy más hiányt le kell győzniök, elérendők feltett céljukat. E küzdelem bizonyos varázst kölcsönöz nekik, melyet másképen el nem érhetnének. Természetesen mindez bizonyos korlátozással értendő, mert valamilyes adomány nélkül közepes sikerre sem lehet számítani. Az egyéni hiányok oly sokfélék, hogy sikeresen nem segíthetnek rajtok az iskolában hallott, vagy a könyv lapjain olvasott tanácsok, de valamit mégis lehet megelőzésük érdekében tenni s e szakasznak épen az a célja, ily tanácsokat adni. Megjegyzi azonban szerző, hogy ezek csak másodrangú kellékek lesznek, földolog az isteni igazság emelkedett felfogása, élő kegyesség s a keresztyén lelkészet nagy céljai előmozdítását célzó komoly vágy. Misem pótolhatja ezek hiányát, mert abban áll a sikeres szónoklás forrása és szive: teljes lélekkel érezni és azután teljes lélekkel beszélni.

Először is nagy gond fordítandó a helyes kiejtés megszerzésére. Legnagyobb nehézség itt az, hogy az egyén rendesen öntudatlanul követ el hibákat. Sokat tehet itt egy ékesszólás-tanító utbaigazítása még akkor, mielőtt valaki tényleg elkezdte volna lelkészi működését. Ezután már kényesebb a tárgyhoz nyulni, de épen azért sok bölcseséget, nagy alázatosságot tanusít a lelkész, ha még ekkor is szívesen veszi a figyelmeztetést, különben bármily fagyasztólag s kellemetlenül hasson is az reá. Megjegyzendő ugyanis, hogy meg van a hiba, akár megmondják azt, akár nem s ily esetben nem áldás a nem tudás, sőt inkább jó a hibával megismerkedni, mikor még talán gyógyítható az.

Másodszor figyelni kell a természetességre hang-

ban és modorban. Nem arra kell törekedni, mi elvontan, magában véve a legjobb lehet, hanem a mi relative, az egyesek erejéhez képest legjobb. Szerencsés ember az, ki egyszerre megtalálja azon hangot és modort, mely épen hozzá legillőbb. Két szélsőségbe eshetik az ember: egyik a merev, egyhangu modor, másik a teljesen szabad és könnyű, vagy pusztán társalgási hang. Ez utóbbi annyiban jobb, mert legalább természetes, bár hiányzik benne a hang kellő ereje és emelkedettsége.

Harmadik nagyfontosságú dolog, hogy az elme jól legyen készülve az előadás tárgyára, otthon legyen abban, fogékony legyen iránta. Míg e tételt tovább fejtegeti szerző, figyelmessé tesz, hogy a tárggyal való tulnag ismeretség is lényegében ugyanoly eredményt hozhat elő, mint annak nem ismerése, mert gyakori ismétlés által bármely tárgy is elveszti szónokra nézve frissességét s bizonyos tekintetben izetlenné lesz.

Negyedik pont gyanánt azt említi fel szerző, hogy az előadás módja legyen egybevágó az előadott tárgy, vagy annak egyes részei jellemével. Az egyikben előforduló különféleségek természetesen a másokban is megfelelő különféleségeket kívánnak. Az egyházi beszéd más, mint az értekezés s más hangon is kell előadatnia; változatosabban a tárgy rendszerében és irányában, valamint a modorban is. Ajánlandó eljárás gyanánt tünteti fel szerzőnk, ha szónok rövid pihenőket tart beszéde közben s ez által időszerű pihenést nyújt magának és hallgatóinak.

E szakasz ötödik pontja alatt a kéziratból, vagy kézirat nélkül szónoklás relative érdemeit veszi szerző tárgyalás alá. Tudvalevő dolog, hogy angol nyelvű népek között, tehát Skóciában is, mennyire el van terjedve a szokás, hogy lelkészek, főleg városi helyeken, olvassák egyházi beszédeiket. Több példát idéz Fairbairn a legjobb írók után, kik mind a kézirat nélküli szónoklás mellett vannak. Tanuságos fejtegetések közt mondja ki saját határozott véleményét szintén a szabad előadás mellett, a másik előadási módot, az olvasást, csak kivételes esetekre tartván fenn, midőn péld. egy művelt hallgatóság jelleme inkább a gondolatban és kifejezésben való korrektet és szépet óhajtja, mint a megindítót, meghatót. (De hisz az is lehetséges szabad előadásban.) Néha a tárgyban is rejthetik olyan ok, miért észszerűbb azt olvasni; vagy okot szolgáltat ebből a szónok egyéni elmeszervezete is. Sokan felhozzák, hogy a szónok lelkiismeretére nézve kevés a különbség, akár olvassa, akár nem a már egyszer leirtat; sőt miután a beszéd betanulása oly sok időt vesz igénybe s a szabad előadás oly sok aggálylyal jár főleg azokra nézve, kik gyöngye emlékező tehetséggel, vagy ideges vérmérséklettel bírnak; s olvasni is lehet oly szépen, hogy az a szabadon mondott beszédhez hasonlít: ajánlatos is az olvasáshoz való folyamodás. Csakhogy más oldalról ez csakhamar kényelem-szeretetre vezet s utóljára az írott papirtól való szolgálai függésre s azután meg, ha valaki meg nem próbálja, mire képes menni papir nélkül, sohasem fogja megtudni, mit tud e tárgyban tenni s mennyi időt és mily munkát vesz az tőle igénybe. Erélyes és kitartó munkálkodás kezdetben a főkellék.

Több mód van arra nézve, mint lehet kézirat nélkül szónokolni. Fődolog a gondos előkészület. Némelyeknél ez csak annyiból áll, hogy elméjükben teljesen átgondolják a tárgyat, csak minél kevesebb eszmét tevén papírra. Mások beírják a bevezetést s a részek főbb gondolatait s a kiegészítést az elmon-

dás pillanatára hagyják fel. Ismét mások teljesen leírják a beszédet, de nem tanulják be szóról-szóra. Végre leggyakoribb az a mód, hogy mit szónok leír, el is mondja tárgyi korrektséggel. Mind e különböző eljárási formára nézve megteszi szerző a maga találó megjegyzéseit. Majd több lapon át azok nézete ellen harcol, kik az előkészületet ellenkezésben levőnek tartják az egyházi szónoklás apostoli korszakbeli eszméjével. A szakasz végén komolyan tanácsolja, hogy senki ne engedje magát lebeszélteni minden fáradságvételtől s gondos előkészület-től, mert azon ritka kivételek, kik előkészület nélkül a szónoki magaslat felső fokára emelkedtek, előkészülettel bizonyosan még feljebb hághattak volna. (Folytatása jő.)

Csiky Lajos.

B E L F Ö L D.

Segéljük a pancsovai egyházat.

(A tiszántuli egyházkerület f. é. 193-ik számú végzése.)

Olvastatott a pancsovai egyház előjáróságának egyházkerületi közgyűlésünkhöz intézett folyamodványa, melyben a nem rég alakult, s idegen nemzetiségek és felekezetek közé ékelt zsenge egyház fentartatása érdekében, egy imaház építése végett az egyházkerület támogatása és segélye kéretik.

Egyházkerületi közgyűlésünk át lévén hatva, ugy egyházi mint nemzetiségi szempontból, a pancsovai egyház szükségességének érzetétől, annak fentartását s őrszemekkel kísérését egyik kiváló gondja és feladatának tekinti; ugyanazért a legmelegebben ajánlja ez ügyet az esperes urak figyelmébe, s felhívja általok egyházkerületünk gyülekezeteit, hogy a nevezett zsenge egyház fentartása s lehető felvirágoztatására, mint kiválólag protestáns és hazafias célra, tőlök tehető áldozataikat meghozni buzgólkodjanak.

Hogy pedig e jótékony célú adakozásban minél többen részt vehessenek: különleges gyűjtést határoz e célra elrendelni, oly módon, hogy az aratás bevégeztével a gyülekezetek lelkészei ezen jegyzőkönyvet felolvassván, vagy annak tartalmát meghirdetvén s a hivek kegyes buzgalmába ajánlván, presbiteriek által házankénti termény vagy pénz gyűjtést rendezzenek, s az így begyűlendő összeget kész pénzben, lehető rövid idő alatt, az egyházkerületi pénztárba szolgáltatassák be.

Ugyanez alkalomból arra is felhívandók lesznek a gyülekezetek, hogy netalán felesleges, de jókarban lévő urasztali s keresztelési edényeiket, valamint terítékeiket, vagy ha ilyenek előállítására kegyes szívű nők vállalkoznának, azokat a nevezett egyház számára felajánlani, illetőleg az esperesi hivatal útján átszolgáltatni kegyeskedjenek.

Egyházirodalmi jelentés.

Halotti imakönyvem tiszt. előfizetőit s aláíróit tisztelettel értesitem, miszerint nevezett munkám, melynek még ez év tavaszán kellett volna megjelenni, azért nem jelent meg, mivel Pesten a Szentkirályi-féle nyomdát, melyben nyomtatása megkezdett: birói zár alá vették, mely alól maig sincs felmentve. Ennek folytán Petrik Géza urtól, ki könyvem kiadására szerződésileg kötelezte magát, de más nyomdászszal szerződni nem akart: a könyv kéziratát vissza kértem, s most már magam nyomatom. A késedelem díjába, mellékletül, a halotti imákhoz h o s z o n n é g y g y á s z b e s z é d e t i s a d o k, s a könyvet f. évi november közepéig minden előfizetőnek és aláírónak meg-

küldöm. Azonban, miután az előfizetések s aláírások Petrik urhoz küldettek volt, kérem azon tisztelt gyűjtőket, előfizetőket és aláírókat, kik halotti imakönyvemre előfizettek vagy aláírtak s azt Petrik urhoz küldték, hogy becses nevöket, vagy az előfizetők s aláírók számát, vélem tudatni sziveskedjenek.

Jelentem még, hogy halotti imakönyvem nem mint a Petrik ur által kibocsátott előfizetési felhíváshoz mellékelt mutatvány volt, kicsiny, — de nagy nyolczadrét alakban, nagy betűkkel nyomtatva fog megjelenni, s az előfizetőknek és aláíróknak tisztességesen bekötve fog megküldetni.

Az imakönyv tartalmát mintegy százhusz különféle alkalmakra és koruak felett, háznál, sirnál, templomban használható imádságok teszik. Minden ima után rövid utófohás is van. Van továbbá tizenkét előfohás és huszonegy gyászbeszéd. A könyv terjedelme alkalmasint több lesz mint husz iv, erős fehér papiroson új betűkkel nyomtatva. — Előfizetéseket vagy aláírásokat, egy bekötött példányra, melyhez jegyzetnek két tiszta papiros is lesz kötve, jövő szeptember hó végeig, két forintjával még elfogadok, s azt egyenesen hozzám juttatni kérem.

Testvéri üdvözléssel s Isten áldásának kívánásával!

Felső-Bányán (Szatmármegyében) auguszt. 15-kén. 1878.

Czelder Márton.

Képezdészeink oktatása a gazdasági tanintézetben.

A debreczeni m. k. gazdasági tanintézet 1877/8-ik tanévi Értesítője 20-dik lapján szól „a tanítóképezde növendékeinek szakoktatásáról”; a szülők s általában a kiváló fontosságú t. képezdei tanügy iránt érdeklődők szempontjából ideiglatjuk az Értesítő e szakaszocskáját, megjegyezvén: nagy előnyök tartjuk, hogy képezdénk gazdasági oktatást jeles tanerőktől, s jól rendezett szaktanodában nyer.

„A reformátusok — szól az Értesítő — debreczeni főiskolájában levő tanítóképezde növendékeinek okulására, rendszeres gazdasági szakoktatás van szervezve.

Ezen szakoktatásnak célja, hogy a nevezett képezdeből kilépő ifju tanítók ismeretekkel láttassanak el, a mezőgazdaság s mellék ágainak gyakorlatából, hogy így az ország különböző részében szétszolva, terjeszszék a nép között az okszerű gazdálkodás elveit.

A szakoktatásnál különös gond fordítatik a gazdaságnak könnyen gyakorolható s kiszakadnak jól jövedelmező mellékágaira, mint a milyen a kertészet, méhészet és selymérténység.

Az elméleti oktatás hetenként 4—5 órán át a tanintézetben adatik, de gyakorlatok kedvéért többszöri kirándulás van a gazdaságba.

Az előadott tárgyak következő csoportokba vannak foglalva.

a) vegytan, b) növénytermelés, c) állattenyésztés, d) kertészet, e) méh- és selymérténység.

A növendékek a három évfolyamu képezde II-ik tanfolyamából kezdik látogatni az intézetet; mindenik három féléven keresztül végzi a kiszabott tanulmányokat, miután egy rendes végbizonyítványt nyer az intézettől. A gazdasági szakoktatás a képezdei növendékekre kötelező erővel bír s az elmulasztott órák a képezdei hatóság által épen úgy számbavétnak, mint

más tantárgyaknál s esetleg a hanyagoló: a jótétemények élvezetétől megfosztatik.

Az 1877/8-ik tanévben 38 képezdei tanuló látogatta az intézetet.

A debreczeni ref. prezbiterium gyűlése.

A debreczeni h. h. egyháztanács f. é. aug. 18-kán Révész Bálint lelkész és Simonffy Imre főgondnok elnökletök alatt gyűlést tartott. A Dr. Margitai István hagyatékából népiskolai czélokra 1853 frt jutott, a kamatoztatással 2000 frtra növesztetni rendeltetett s csak azután adatik át rendeltetésének. Özevgy Beregszászi Pálné hagyományából 6000 frt befizettetett, az eredeti szándék szerint előbb a kamatokból 8000 frtra egészítették ki s akkor adatik kamatának $\frac{3}{6}$ része tanszerekre, $\frac{1}{6}$ -da jó tanuló leányoknak ösztöndíj, $\frac{1}{6}$ -da a tanítók ösztöndíjazására; az eddig bejött 222 frt kamatból tőke vettetik tanszermuzeum alapításra. Kota Ferencz 100 frtot hagyott a tanítói nyugdíj alapra. — A ref. egyház felső leánynevelő intézete mult évi összes bevétele volt 5130 frt, összes kiadása 4105 frt, tiszta maradvány 1025 frt, e jövedelem nagy része az intézetben magukat érdemesített tanároknak illő arányokban rendeltetett kiadatni jutalmul. — A városi reál iskolába a református növendékek vallás oktatói tisztét elvállalta Pápai Pál reáltanár, a ki végezte volt a hittan folyamat, részére évi tiszteletdíj 200 frtot szavaztatott meg. Az iparosok oktatása városi költségen tavaly kezdetett meg, sikerrel, 600 tanoncz irattatott be, jövő évre már 900-ra emelkedés van kilátásban, ezek között 560 körül levén ref. vallásu, ezek vallási oktatásáról az egyház tanács tiszte gondoskodni; a kinevezett szakküldöttség kidolgozta a tantervet, a mi helybehagyott, kiszabta a tanóra mennyiséget, s jeles népiskolai tanítóink egy részét bizta meg a tanítással, részükre évenként jutalmul 300 frtot szavazván meg. Végül olvastatott az egyháztanács gazdasági szakosztályának terjedelmes jelentése az egyház vagyoniügyi állapotáról. Reméljük, hogy e nagy fontosságú és szép munkátot egész terjedelemben kiadhatjuk, eddig csak pár adatot érintünk itt. A kis templom melletti diszes bazár épület került 53,995 frtba, a mult évben jövedelmezett 4665 frtot. Az alapítványi földbirtok évi jövedelme tett 16,125 frtot. Az egyház kezel 44 pénztárt, összes pénztári forgalom volt a mult év alatt 375,688 frt 92 kr, s így a pénzmozgásból mindennapra több esett 1000 frtnál; 1261 kölcsön tartó adósnál majd $\frac{1}{2}$ millió forint van elhelyezve és a kölcsönzés ily nagy száma mellett is legkisebb károsodás nem történt. Szomorun áll a tőke pénztár, mely 5554 frt apadást mutat, még rosszabbul a belhivatalnokok fizetését fedező szorosb értelemben vett egyházi pénztár, mert ennek 8318 frt 98 kr tartozása van, 1875-ben kivette volt egyházi adó 13,948 frt, bejött 13,585 frt; 1876-an kivette volt 14,262 frt, bejött 14,872 frt; 1877-ben kivette volt 14,871 frt, bejött 14,722 frt. A régibb időktől felvéve a hátralék 14,000 frtot halad. Szép és emelő a szeretetmü, ugyanis: 61 fi és 51 leány egyházi árva ruháztatott s láttatott el könyvvel, kerülvén ez tavaly 1425 frt 66 krba; 54 szegény s jó tanulóknak ösztöndíj kiosztatott 2110 frt; elaggott, dologtehetetlen szegény a szegényházban (ispotály) tartatott 140, kiknek fentartására a mult évben kiadatott 8221 frt; oly szegényeknek, kik nem koldulhatnak, de a segély nélkül alig létezhetnének, száma volt 13, kiknek 247 frt osztatott ki. Határozatul kimondatott, hogy a ref. egyház e vagyoniügyi jelen-

tést, hozzá kapcsolván az iskola ügyi állapot, tehát a szellemi oldal, rajzát kinyomatandja s tájékozásul szétesztandja. Ez lenne kezdete a jelentős egyházi értesítőknek.

K Ü L Ö N F É L É K.

— A Kálvin feletti emlékbeszéd 3-dik ize szedetik a nyomdában, előfizetés még mindig elfogadtatik, a bolti ár magasb leend. Mint rideg tüneményt említjük fel, hogy a kálvinizmus egyik magyar bölcsőjéből, a ref. nagy fejedelmek hazájából Erdélyből a Kálvin feletti emlékbeszédre egyetlen előfizető sem érkezett. A hála és emlékezet sugára nem tör át a borulat ivein. Egy Bethlen Gábor Kálvin Institutióját fordította magyarra, ...ma... nyugszik a kegyelet mint a fejlődési sir némán.

— Nyilvános nyugta. (X.) A „Kálvin feletti emlékbeszéd“-re beküldték a 40 kr előfizetést az Ev. Prot. Lap szerkesztőjéhez: Dobrai István ügyvéd Debreczen, Szondi György hittanuló Debreczen, Varga József Tisza-Kürt, Miskolczi László hittanuló Debreczen, Tury Dániel Mező-Berény, Kállay István Debreczen, Erdős József hittanuló Bécs, Gergely Károly (megrendelte) Debreczenben. Megvan rendelve e napig 207 példány. — Debreczen, 1878. aug. 20. Balogh Ferencz.

— (Halálózás.) Sárkány Pál nyiri-i (Abauj) ref. egyháznak 62 év óta lelkésze, élete 90-dik évében meghalt jul. 21-kén. Béke az elköltözöttel.

— Kókai Lajos azon szép törekvése, hogy a protestáns irodalmat a fővárosban terjeszteni és világlatban tartani igyekszik, méltánnyal emlitendő fel.

— Iskolai értesítés. A hód-mező-vásárhelyi reform. főgymnasiumban az 1878—79-dik tanév szeptember 1-én veszi kezdetét. A fölveteli, pótló és javító vizsgálatok a f. évi auguszt. 30., 31. és pótlólag szept. 1., 2., 3. napjain tartatnak; ugyanezen utóbbi napokon eszközöltetnek a beiratások. Hód-Mező-Vásárhelyen, 1878. auguszt. 15.

— Vitkovics Mihály magyar költő százados ünnepeére Egerbe a debreczeni kollégium tanárkara üdvözlő levelet irt. A szép levelet Géresi Kálmán, a magyar irodalom tanára, tette fel.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Kókai Lajos

könyvkereskedésében (Budapest IV. Károly-utza 25. sz.) megjelent s kapható

PROT. EGYHÁZI MŰVEK.

Balogh F. Tájékozó pontok a theologia terén. A magyar protestáns modernismus és haladó orthodoxia szem- besítése. Ára	—25
Czelder M. Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok. Kötve	2.50
Fábián D. Népszerű halotti beszédek I. kötet	1.—
II. kötet	1.20
Fábián D. Egyházi beszédek egy egész évre. Ára	3.—

Fábián D. Ünnepi, közönséges, vasárnapi és alkalmi imák. Ára kötve	1.50
Fördös L. Kecskeméti lelkészitár. Egyházi beszédek gyűjteménye. 3 kötet. Egy-egy ára	1.—
Gerok K. Egyházi beszédek	1.20
Györy V. Beköszöntő egyházi beszéd. Ára	—20
Heiszler J. Halotti egyházi beszédek. Ára	1.60
Kámory S. Ótestamentomi apokrifus könyvek. Ára	1.—
Kerkápoly K. Protestans egyházi alkotmány. Ára	1.—
Kiss A. A Szatmármegyében tartott négy első prot. zsinati végzése.	—50
Révész I. Egyházi beszédek Roberston nyomán. Ára	1.—
Révész I. Kálvin élete és a kalvinizmus. Ára	2.—
Schwarz K. Adalékok a legujabb theologia történetéhez. Ára	3.50
Székács J. Összegyűjtött egyházi beszédek. Ára	2.—
Tóth S. A magyar ref. egyház szervezetére és megalapítandó rendszab. vonatkozó tervjavaslat. Ára	—60
Dr. Vellentszény M. A bölcsészet jelentősége a jelenkorban és a jövőben. Ára	—30

Továbbá leszállított áron

Édes Albert. Egyházi beszédei 1.40 helyett	80
Pap István. Közönséges halotti prédikációk 1 frt helyett most	50
Pap István. Különös halotti prédikációk 1 frt 30 kr helyett most	50

Mint hogy üzletem főfeladatául a protestans irodalom fejlesztését és terjesztését tűztem ki, törekvésem oda irányul, hogy a fővárosban a prot. egyh. irodalom minél tökéletesebben legyen képviselve, s ennek következtében minden bárhol megjelent mű kapható vagy megrendelhető általam. A prot. iskolákban használt tankönyvek, sárospataki s egyéb kiadások nagy mennyiségben vannak készletben. Megrendelések 5 frttól kezdve bérmentve küldetnek,

tisztelettel

Kókai Lajos
könyvkereskedése.

1—3

P Á L Y Á Z A T.

A déva-ványai ref. egyház egy leánytanítói állomásra pályázatot nyit. Évi fizetés: 1-ör 128 frt oszt. ért., 2-ör 25 köből búza, 25 köből árpa. — E fizetésekhez a tanítványok is hozzá járulnak úgy, hogy minden tanítványtól fizettetik: 60 kr, fél véka búza és egy véka árpa, — a hiányt pótolja az egyház. — 3-ör 20 hold (1200 □ öles) szántó föld szabad használata, 4-er lakás, udvar és kerttel. — A tanító köteles 4—5, esetleg 6 elemi osztályt tanítani a depr. tanterv. szerint. — Pályázhatnak okleveles tanítók. Hittant végzett s gazdasági szakokban jártas egyénnek előny adatik. A felszerelt kérvények f. é. szept. 8-ig alulirt lelkészhez küldendők. Az állomás legfeljebb szept. 20-ig elfoglalandó. — Az egyháztanács határozatából:

1—2

Szabó Gábor, lelkész.